Karmenu Vassallo u l-Poezija Tieghu

"B I N T I"

Minn Karmenu Ellul Galea

IL-POETA jitwieled u mhux isir. Mera ta' dan għandna lil Karmenu Vassallo, l-awtur magħruf tan-"Nirien" — damma ta' poeżiji liriċi li kull min irnexxielu jaqrahom bir-reqqa, jifliħom u jixtarrahom bil-għaqal, u jidħol fil-qalba tagħhom kif imiss, ma naqasx jara fihom dik li wieħed jista' jsejħilha "autobiografia" tiegħu. Hemm fin-"Nirien" ta' Vassallo mhux biss il-ħsieb għoli u mirqum, li huwa l-qofol u s-sies ta' kull poeżija, imma wkoll dik il-qawwa fil-għażla tal-kelma u fid-daqqa tal-vers li tagħżlu għalih waħdu. Il-biċċa l-kbira tal-versi ta' Karmenu Vassallo, meħudin bħala biċċa waħda, ma humiex ħlief mera u xhieda ta' ħajtu: ħajja mimlija mrar, dieqa, għawġ, niket u qtigħ il-qalb; ħajja bla dawl u bla tama; ħajja ta' tiċħid, għaks, swat u tbatijiet.

Għalhekk, lil dan il-poeta Malti, jiena nqisu bħala wieħed rivoluzzjonarju fl-idejiet, anzi vulkan qalil u tal-biża', għad li mhux ta' natural hekk imqit u iebes li ma ddawru b'xejn jew li ma twasslux biex iwieġeb għall-ilġiem ħelu tas-Sema. U dan il-kriterju dwar l-awtur tan-"Nirien" iwettqu u jsaħħu l-Professur Ġużè Aquilina f'"Il-Muża Maltija". "Poeta reliġjuż ħafna", igħidilna dan il-għaqli u meqjus kritiku Malti, "huwa Karmenu Vassallo li ħafna drabi jinseġ ġol-versi reliġjużi t-taħwida tar-ruħ tiegħu mqallba minn dak li kiddu, minn dak li dejqu. Bħal Ġorġ Pisani, Karmenu Vassallo għadda ħafna żmien minn ħajtu fil-kunvent. Fiż-żewġ poeti naraw il-muża tal-kunvent li, maħruġa 'l barra mill-ħitan taċ-ċella, taqbad it-triq tal-ħajja u tinterpreta r-reliġjon t'Alla kif tolqot lill-bniedem fis-sigħat koroh tiegħu, l-aktar fis-sigħat ta' qtigħ il-qalb. Il-muża tagħhom hi għalhekk il-muża Kattolika u reliġjuża ta' żewġ poeti żgħażagħ li kellhom f'ħajjithom dawk il-ħinijiet tal-kriżi spiritwali meta l-qalb tinfexx tgerger jew titbekka għax

ma tkunx tiflaħ iżjed iċ-ċaħda tad-dawl''. Imma fil-poeta tan-''Nirien'', jissokta jgħidilna l-Professur Aquilina, ''in-nota reliġjuża titħallat ħafna drabi ma' noti oħra ħorox ħafna li bilkemm ma jistonawx bejniethom''. Fl-aħħarnett, min huwa Karmenu Vassallo, igħidilna l-poeta nnifsu, hu u jirriferina għall-ewwel ktieb ta' għana tiegħu maħruġ fuq is-sbatax-il sena ilu:

Jiena ħuġġieġa nar: u da'l-ktieb tiegħi
sawwartu b'versi jikwu bħan-nirien.
Da'l-ktieb mera ta' ħajti:
da'l-ktieb jixhed min jien!

Għedna li ''poeta nascitur, non fit''. U tabilħaqq il-poeta jitwieled qabel ma jkun ta s-sbuħija tal-ħolqien bid-dawl ta' ħħajnejh; irrid ngħid jien, il-poeta jitwieled hekk qabel ma jmidd riġlejh fuq din l-art, qabel ma jieħu l-ħajja. U kif ma jistax jitwieled bniedem u jgħix mingħajr ruħ, hekk ukoll ma tistax tingħata poeżija bnina u ħajja jekk min isawwarha ma jkunx ħass u ġarrab sa mit-twelid il-bewsa ħanina tal-Mużi. Wieħed baħnan jew rasu qargħa qajla jista' jsirlek għaref; imma jista' bla tbatija jsir għani jew għax ix-xorti tgħinu jew għax ikollu stonku li int u jien ma għandniex. Bniedem ġifa u beżżiegħi jista' biż-żmien jinbidel u jrabbilek ħila ta' sur. Dak li wieħed jikseb b'moħħu, ieħor jista' jħasslu u jġibu b'idejh. Għadd ta' nies laħqu fejn huma issa, xi wħud b'ħilithom, xi wħud bi flushom, xi wħud bi żball. Imma l-poeta, u la tagħmlu x-xorti, la tagħmlu l-ħila, la jagħmluh il-flus, u lanqas ma jsir bi żball. Il-poeta jitwieled hekk, u biex jibqa' dak li hu la jkollu x'jambi voti mill-elettorat, la jkollu x'jambi flus, la jkollu bżonn favuri jew xaħam biex jiżloq u jgħaddi, u lanqas ma jkollu għalfejn joqgħod iżiegħel b'dan jew b'dak, itaptap fuq dahar għajru, jadura allat tar-riħ. Ħafna għorrief jafu għerfhom lillistudji li għamlu, lil għadd ta' kotba kbar, lil xi kulleġġ magħruf jonkella xi università. Bil-maqlub, għalkemm hu wkoll ikun jeħtieġlu jitgħallem jew jitħarreġ fil-qasam tal-għerf, il-poeta jitwieled bil-kotba mjegħu, u bla ma jmur l-università, l-università jsibha fih.

Il-poeżija, mela, hija don, don speċjali, aktarx l-ikbar u l-egħżeż (kif igħid Dun Karm) wara l-qdusija, li jingħata biss lil ftit b'mirakli tan-Natura. Tista' tgħid, ma hemmx nazzjon

jew pajjiż wieħed fid-dinja li ma għandux il-poeti tiegħu. Hekk ukoll Malta, għad li gżira daqs naqra, għandha l-poeti tagħha. U ta' qablu, għad li ikkompona bċejjeċ oħra mużikali, rabat ismu wieħed minnhom. Minn dak li kien qalli u tarrafli fuqu huwa nnifsu kemm domt nitkellmu f'dak ir-raħal tul l-aħħar gwerra kbira li kellna, jien rajt u għaraft biċ-ċar li poeta mhix xi ħaġa li ġġibha jew iġġagħalha sseħħ b'idejk; anqas m'hi ħaġa li tiġri 'per accidens', irrid ngħid jien, għax taħsel tiġi hekk; imma hi ħaġa li, biex ngħid hekk, tkun miktuba minn qabel, ħaġa donnha misterjuża li għall-għajta u għs-sejħa tagħna ma tistax ma tweġibx. U li Vassallo kien diġà poeta meta l-poeżija tiegħu kienet għad trid trabbi l-ġwienaħ biex mal-milja taż-żmien toħroġ tittajjar minn qalbu u minn ruħu għall-beraħ u l-wisa', ġuruhulna xi kurżitajiet li ġraw f'żgħuritu u fi tfulitu u li qajla jiġġarbu mill-bqija fost ħutna l-bnedmin li ma jkunux bħalu msejħin sa mill-bidu għall-għana.

Minn dawn l-aneddoti kurjużi tiegħu ma beħsiebni nsemmi ebda wieħed milli waqt li xi wħud minnhom għandhom imnejn jixegħlu u jkebbsu l-moħħ ta' min jismagħhom, uħud oħra għandhom imnejn juru li min ġarrabhom kellu sa mill-bidu ras u moħħ akbar minn ġismu. Madankollu, xi lehma 'l hawn u 'l hinn ta' kemm Karmenu Vassalo hu figura kurjuża fil-ħajja mhux inqas milli fil-letteratura Maltija, la nonqsu nsibuha f'xi kitba u lanqas f'xi poeżijiet minn tiegħu. Aqraw dak li kiteb, xtarruħ u tegħmuh tajjeb, u taraw weħedkom Karmenu Vassallo min hu u x'inhu.

L-awtur tan-"Nirien" ġralu bejn wieħed u ieħor dak li ġara lil Pietro Mascagni fil-mużika u lil Thomas Gray fil-poeżija. Dan ta' l-aħħar, għad li kiteb għadd żgħir ta' poeżijiet oħra, kif ukoll xi ittri u 'essays' ta' min ifaħħarhom, baqa' aktarx magħruf l-aktar għall-"Elegy in a Country Churchyard". U ta' qablu, għad li kkompona bċejjeċ oħra mużikali, rabat ismu b'mod speċjali ma' l-opra tiegħu "Cavalleria Rusticana". Hu għalhekk ta' min ikun jaf li barra mill-ktieb tiegħu "Nirien", Karmenu Vassallo kiteb u ippubblika kotba oħra, wieħed fosthom ismu "Kwiekeb ta' Qalbi", li hu wkoll jiġbor fih ħamma ta' poeżijiet. Jista' jkun, bħal ma jgħidu jew iħaqquha dawk li qraw u għarblu ż-żewġ kotba, li l-poeżija ta' Vassallo fin-"Nirien" hi aktar espressiva u effettiva fil-qatgħa u x-xejra ori-

ġinali tagħha milli hi dik li nsibu fil-"Kwiekeb ta' Qalbi". Jista' jkun ukoll li għal ħafna, u l-aktar għal dawk li jifhmu, l-aħħar ġabra ta' poeżijiet ta' Vassallo ma tfawwarx b'dak ix-xrar ta' ilħniet u ta' tqanqiliet ġewwenin bħal ma tagħmel l-ewwel ġabra maħruġa għad-dawl fl-1938. Iżda mbagħad ma nafx liema jew, aħjar, kemm versi jikwu u jaqbżu milli hemm fin-"Nirien" issibilhom dik il-ħlewwa, dak il-'pathos', dik in-nobbiltà ta' sentimenti u dik il-profondità ta' ħsibijiet u ta' ideji li għandhom xi wħud mill-poeżiji fil-"Kwiekeb ta' Qalbi". Huwa minnu li fil-poeżija "Bla Dawl" u fl-oħra mgħammda "Żewġ Għidien" hemm mhux biss sentiment fin, imma wkoll sensibbiltà li ġġagħlek tħoss u tibki mal-poeta; iżda, min-naħa l-oħra, ma hemmx dik id-delikatezza jew dik ir-reqqa ta' qalb u ta' ħsieb f'daqqa waħda li wieħed joħla u jitgħaxxaq bihom meta jaqra l-poeżija "Phthisis" jew "Binti", li jiena, u mhux jien biss, inqis u ngħodd bħala żewġ ġawhriet liriċi sew għall-ħsieb għoli u delikat li janimahom u sew għal dik li hija arti u teknika li tħażżimhom.

Imma mhux għalhekk biss hu ta' min, barra milli fin-"Nirien", jaqra u jistudja lil Karmenu Vassallo fil-"Kwiekeb ta' Qalbu". Hu min hu l-poeta, biex tkun tafu u tifhmu sewwa, trid tieħdu kollu u sħiħ, u mhux bin-nofs jew fi bċejjeċ maqtugħin minn xulxin. U biex ikollok mera jew xbieha tas-sew u ħajja ta' dan il-poeta u letterat Malti, jeħtieġlek tkun taf li daqskemm hu aħrax u ħalil f'xi poeżijiet, daqshekk ieħor hu twajjeb, ġwejjed, ħanin u kollu mħabba f'oħrajn. Hekk, fil-poeżija tiegħu "Lil Marti" mhux talli naraw kemm Vassallo jħobb u jgħożż il-għaqda u l-barka tal-familja, imma talli naraw ukoll kemm hu tabilħaqq nisrani rett u moralment skrupluż f'dawk li huma obbligi jew dmirijiet matrimonjali. Barra minn dan, f'din il-lirika l-poeta jinseġ wieħed mill-isbaħ u mill-ipprem paneġiriċi iż-żwieġ nisrani. Il-poeta li, mhux mingħajr farka raġun, ikun seħet twelidu u ħajtu fin-"Nirien", issa li minn għażeb ikun safa miżżewweġ u missier, jinbidel u jsir bniedem ieħor fil-"Kwiekeb ta' Qalbu" u, mgħaxxaq bil-kobor u bil-ħajr ta' dak li San Pawl sejjaħlu *Sacramentum Magnum*, jinfexx f'għanja mill-oħla b'riżq il-*Crescite et multiplicamini* ta' l-ewwel ktieb imqaddes tal-Pentatewku. L-opra tat-tkattir ta' ġens il-bniedem hi għal Vassallo "egħmil ta' għaġeb kbir ta'

mħabba", egħmil li l-miżżewġin huma fid-dmir li jissuktaw iġeddu sakemm itul iż-żmien. Għax, kif jargumenta l-poeta teologu,

"Il-ħajja
m'għandu għax jibża' minnha ħadd: jobgħodha
biss min jistmerr jarfa' salibha; ukella
ma jafx w anqas ma jrid jitfa' għajnejn ruħu
'il fuq mill-kwiekeb....."

Ħadd, imbagħad, ma jista' jiċħad li, għalkemm m'hemmx warda bla xewk, l-ulied huma, kif iżid jistqarr u jgħallem il-poeta:

"Ir-rabta, il-qofol,
il-qalb infisha tal-familja";

u li

"In-nieqa
hija l-artal tal-ħajja".

Ta' qatgħa u sura waħda ma' "Lil Marti" huma l-poeżijiet li Karmenu Vassallo kiteb lit-tliet uliedu: Rożanna (li mietet ta' ftit xhur), Herman-Baruch u Oliver-Paul. Il-Professur Aquilina, fi studju kritiku-letterarju dwar Ġużè Chetcuti bħala "Il-Poeta tal-Familja", wara li jafferma li ebda poeta Malti ma jinterpreta r-rabta tal-missier u l-omm ma' l-ulied daqs Chetcuti, żied igħid li xi ħadd jista' jistaqsi: K. Vassallo ma kitibx poeżiji lil uliedu wkoll? U jwieġeb hekk: "Kiteb, u l-poeżijiet tiegħu 'Lil Ibnu Herman-Baruch', 'Lil Ibni Oliver-Paul' u oħra 'Lil Marti' huma sbieħ tassew; imma, tneħħi xi versi fil-poeżija 'Binti', ma tistax issejħilhom interpretazzjoni tal-maternità u tal-paternità, imma espressjoni tat-temperament intellettwali tal-poeta, aktar ritratt tal-personalità tiegħu ħajja u bosta drabi qalila milli ritratt tiegħu bħala missier". Hawn il-Professur Aquilina wera għaqal u reqqa ta' studjuż u kritiku kbir. Madankollu, jidhirli jien, f'kemm-il poeżija kiteb Karmenu Vassallo dwar il-familja qatt ma naqas jonqox u jħalli messaġġ li jiswa għal kulħadd, messaġġ ta' dawl u ta' għerf li għandu mill-qawwa u mis-saħħa ta' Domma tal-Fidi. Mhux jien biss ingħidu dan, imma oħrajn ukoll. Fost dawn, is-Sur G. Cassar Pullicino, Bibljotekarju fl-Università Rjali u wieħed mill-aqwa studjużi Maltin tal-Folklore, hekk kiteb fil-11 ta' Marzu, 1942, dwar il-poeżija 'Lil Ibni Oliver-Paul' ta' Vassallo: "...Barra dik li hi sengħa ta' versi u għażla ta' kliem, hemm xi ħaġ'oħra fiha li għandha tifsira għal kollha kemm huma l-ulied ta' Malta Għalija, din il-poeżija mhix

dedikata lil ibnek daqs kemm liż-żgħar kollha ta' Gżiritna; ibnek jirrappreżenta biss it-tip tal-ġenerazzjoni Maltija li għadha anqas biss fetħet għajnejha għar-realtà qarsa u għat-tfixkil iebes tal-ħajja. Għalhekk il-versi tiegħek fihom messaġġ lill-poplu Malti biex ma jorqodx fuq is-sliem li jiġi wara t-taqbid, għax dawk ikunu snin agħar bil-bosta minn dawk li għadhom kemm għaddew minn dawk li għadhom kemm għaddew minn fuqna. Fi ftit kliem, hemm il-problema tar-rikostruzzjoni — morali u materjali — li għaliha l-Maltin iridu joqogħdu b'seba' għajnejn, biex ma jkunx ta' xejn li ġiet is-sliema...... Jogħġobni wkoll il-ħsieb tiegħek li trid ittalla' 'l ibnek taħt dixxiplina (għalkemm ma tistax tistenna li togħġob lil kulħadd!) biex imbagħad, billi jkun dara kollox, ma jurix ruħu bla sinsla, imma jġib ruħu sewwa fit-taqbid ma' l-egħdewwa 'tiegħu, t'Artu u ta' niesu'."

Tagħlima oħra xejn inqas ta' fejda għall-ulied kollha ta' Malta nsibuha wkoll fil-poeżija li Vassallo kiteb lil ibnu Herman Baruch fl-10 ta' Ottubru, 1942. Isimgħu ftit xi twissijiet sbieħ u tassew għaqlin jagħti lil ibnu dan il-poeta, filosfu u surmast :

"Għandek, ibni, quddiemek
triq bil-wisq iebsa u twila
x'timxi w-itterraq sa ma jasal tmiemek.
La tkunx ġifa u beżgħan; kun qlubi u l-ħila
ma tonqsok qatt; ta' tlugħek
tiqafx fin-nofs, għax tarġa' f'qiegħek; lura
m'għandek għax tħares qatt : qalbek u ruħek
żommhom f'għajnejk miġbura
dejjem mitfugħa 'l fuq.
Inkella ma tirbaħx : u tgħix imjassar
u mżeblah u misħuq
taħt għarqub il-qawwiet tad-dlam u d-dnewwa;
u ma ssib qatt id-dawl tal-ħaqq u s-sewwa;
u għomrok jisfa' qabar ħajtek mejta;
u ktieb ir-rebħ u l-ħelsien tiegħek, ibni,
jibqa' għal dejjem mitbuq."

Minn hawn niġu issa għall-poeżija "Binti", ta' 98 vers, li fl-ewwel 46 minnhom naraw lill-poeta hieni u ferħan "f'jum twelidha", u fit-52 l-oħra narawh imnikket u mbikki "f'jum mewtha". Kull waħda miż-żewġ taqsimiet tagħha fiha erba' strofi. Il-metru ta' kull strofa huwa mħallat, jiġifieri msawwar minn

versi tal-ħdax, tas-sebgħa u tal-ħamsa. Kull waħda mill-istrofi fiha wieħed minn dawn il-ħsibijiet ewlenin: (i) waqtiet it-twelid; (ii) ġlieda bejn il-ġisem u r-ruħ; (iii) Alla u l-ħolqien; (iv) il-kobor t'Alla; (v) ħolma ta' missier u poeta; (vi) il-għaqda u s-sliem fil-familja; (vii) l-imħabba bla tarf ta' l-omm u tal-missier; u (viii) it-tama jew tamiet li sfaw fix-xejn. B'dawn il-ħsibijiet Karmenu Vassallo għana u żejjen il-Letteratura Maltija meta rabathom u nisiġhom flimkien b'sengħa hekk kbira li minnhom ħarġet waħda mill-isbaħ poeżijiet li tħabbatlha ma' ta' l-aqwa barranin. Din il-poeżija jifhimha l-aktar min hu poeta u missier bħal Vassallo; iżda naħseb li trid tkun wisq iebsa u ħarxa dik il-qalb li ma tinħallx jew għallinqas ma tħossx, hi u taqra jew tisma' poeżija bħal din. Araw issa daqsxejn x'qawwa u x'oriġinalità ta' versi, x'kobor ta' twemmin f'Alla u ta' mħabba lejn bintu, xi ġmiel ta' kwadru plastiku hemm fil-ftuħ u fl-egħluq ta' l-ewwel strofa:

"Rajt dak in-nhar, fil-umilja kollha tiegħu,
il-kobor ta' Driegħ Alla ta' l-Insara:
u minn għajnejja
għal fuq ħaddejja
ħassejt għaddejja
(l-ewwel bil-biża', imbagħad bil-ferħ) bħal xmara
taħraq ta' dmugħ."

Kull min hu missier u rnexxielu xi darba jkun xhud f'ħin it-twelid ta' tarbija, malajr jifhem x'ried ifisser u jgħid Karmenu Vassallo b'dan il-kliem li jiġbor fih kull ma jiġri u jseħħ fid-djar tal-miżżewġin waqt dan il-misteru — dil-ġrajja hekk talgħaġeb, li ftit huma dawk li joqogħdu jaħsbu x'miraklu kbir ikun qed isir f'ħinha, il-ħin li fih Alla l-Imbierek ikun qed juri u jnewwel il-kobor tal-għaġeb ta' Drieħu.

Aktar 'il quddiem niltaqgħu mat-taqbida bejn it-trab u t-tajn li bihom hu msawwar il-ġisem minn naħa, u l-għodod sħaħ tar-ruħ min-naħa l-oħra, waqt li naraw kif il-poeta, li jidher rebbieħ f'din it-taqbida, jissokta jgħanni:

"Iżda l-għodod ta' ruħi
— li taf biċċa minn Alla —
ma ssadd(u) qatt sal-lum: baqgħu misnuna
sabiex jitqabdu annuna
ma' ġismi w irażżnuh."

Wara li t-taqbida tkun saret u jkun tħassel ukoll il-frott tar-rebħa, naraw li l-kittieb jikseb dak li jkun xtaq u ttama; iżda, kif jistqarr hu nnifsu, mhux bil-ħila tiegħu "Int għamiltni missier", igħid il-poeta liċ-ċkejkna bintu Rożanna. Imma minnufih jissokta:

"Iżda, ja binti, ma kienitx il-ħila
ta' missierek u t'ommok
li ħbub għajnejk xegħlet bid-dawl, u 'l fommok
għaniet bil-qawwa tat-tbissim u l-biki;
kienet l-Id t'Alla twila, twila, twila......"

U wara li jfisser x'tagħmel u safejn tilħaq din l-Id, il-poeta missier itemm din l-istrofa sublimi b'dawn il-versejn:

"...li taħkem kullimkien, u żżomm u tmexxi
id-dgħajsa tal-ħolqien."

Il-poeta jżid jagħraf u jgħarraf li l-bidu u s-sies ta' kollox huwa l-Mulej Alla, li mingħajru xejn ma kien ikun minn dak li hu:

"Kollox minn Wieħed sar: u l-ħlejjaq kollha
lil Wieħed biss u 'l Wieħed waħdu jafu
il-bidu ta' nisilhom!
Il-bniedem għodda f'idejn Sidu: Alla
jaqta', ifassal, idomm, jibni u jtalla'!"

B'versi li jixhdu ħiltu fis-sengħa tal-poeżija u fit-tiżwiq ritmiku u melodjuż tal-kliem, juri mbagħad il-poeta kif u għalfejn Alla ħalaq 'il-bniedem, u jfisser b'mod konċiż daqskemm ċar kif ix-xogħlijiet li għamel Hu jixhdu l-qawwa ta' Setgħatu. U din il-qawwa sovrumana l-poeta ġarrabha hu nnifsu fit-twelid ta' bintu. Iżda ma jsibx kliem biex ifissirha. U għalhekk jistqarr:

"Naf biss li bżajt u fraħt u qalbi nqasmet,
għax ma felħitx iżżomm għal dal-misteru
li fil-familja ġiebli l-barka u s-sliem."

Dawn il-versi jifhimhom u jħosshom l-aktar minn għadda u daq mill-kwies ta' din il-ġrajja. Jekk nistħarrġu fuq fuq il-ħaj-ja miżżewġa ta' poeti kbar barranin, għandna nsibu li għadd minnhom qajla sabu xorti fiż-żwieġ, jew aħjar huma u n-nisa tagħhom qajla seħħilhom jistabru bil-fehmiet ta' xulxin li wisq drabi ma kienu jaqblu xejn bejniethom. Bil-maqlub ta' dawn, l-awtur aħrax u qalil tan-"Nirien" sab fis-sieħba ta' ħajtu hena u faraġ u sliem li meta kien għażeb ma nafx jekk ħolomx bihom.

Imma hawn jidhirli li għandi u nista' mmiss nota għal kollox personali. Hu ta' min ikun jaf li Karmenu Vassallo mhux xi wieħed imqit fir-relazzjonijiet tiegħu ma' għajru. Anzi bil-maqlub. U biex naqtagħha fil-qasir, irrid u nixtieq infakkar dak li, kif kien qalli darba hu stess, kien qallu bil-fomm il-mibki tabib u rumanzier Ġużè Bonnici meta ltaqa' l-ewwel darba mal-poeta fi triq ewlenija, il-Belt. Wara li qagħdu jpaċpċu ftit bejniethom, u t-tabib ra kemm kien dħuli, ċajtier u minn tagħna dan Vassallo, Dr. Bonnici, bi tbissima ħelwa f'fommu, qabeż u qallu b'sinċerità kbira daqs dik tal-poeta: "Il-versi qliel u ħorox tiegħek tawni nifhem li int minn waqt għal ieħor kont ser tkeijilha minn hdejn il-Lift... Qatt m'għaddieli minn moħħi, qabel ma rajtek u kellimtek, li int daqshekk simpatiku u ferrieħi fi mġiebtek." U ż-żgħażugħ poeta ta' dak in-nhar wiegħbu pront pront: "Mal-Mużi nimxi mod, u mal-ħbieb xort'oħra. Ma jidhirlix," żied igħidlu ġbini Karmenu, "li lil min jirrispettani u jġibni għandi nsieħbu miegħi fil-hemm u n-niket tiegħi!" U dan jurina kemm hu raġel u galantom ma' għajru l-*poeta-filosfu*, kif kienu sqarru li hu, ħabta ta' 21 sena ilu (jiġifieri f'Lulju ta' l-1934), tliet Eżaminaturi Taljani f'Konkors ta' Poeżija Taljana li fih Vassallo kien ħa l-ewwel premju, flimkien ma' Oddone Metelli minn Ruma, għall-versi tiegħu "Ricordando Giacomo Leopardi". Mhux għalhekk ta' min jistagħġeb kif il-poeta u martu, ma' tul kważi sbatax-il sena li ilhom miżżewġin, dejjem għexu f'għaqda u rabta ta' sliem u barka kif irid Alla u kif jiena u ħafna oħrajn nixtiqulhom minn qalbna li jkomplu fiha kemm idumu ħajjin.

Il-ferħ li nisslet fih l-ewwel tarbija li twilditlu xejn ma kellu għomru twil. Bintu Rożanna bil-kemm damet ħajja xahrejn. U għalhekk il-poeta jgħidilha:

"Ma domtx nitpaxxa bik, għaxqa ta' qalbi,
u l-akbar hena ta' żgħużiti mżewġa!
Kont drajtek tabilħaqq; kont sirt inħobbok
bi mħabba ta' missier u ta' poeta
li jħossu tiela' l-ġenna......"

Għaliex iħossu tiela' l-ġenna? Għaliex f'bintu, kif igħid hu, kien jistħajlu jara bħallikieku f'mera x-xbieha tiegħu stess, u biha fid-dinja kien jinsa kull għawġ u jirbaħ kull tfixkil. U tabilħaqq l-omm u l-missier isibu f'uledhom is-serħ u l-faraġ tagħhom. Anzi Vassallo, ta' poeta li hu, iġarrab ferħ li donnu jisboq

lil dak ta' missirijiet oħra, hu u jistħajjel li! bintu kbira diġà biż-żejjed, qiegħda tifraħ u titkabbar b'missierha :

"hu u jgħolli Lsienu,
li fuqu ħela l-egħżeż żmien ta' żmienu."

Dik il-ħabta l-poeta kien igħallem fil-Kulleġġ tal-Ġiżwiti, Birkirkara. Imma ċ-ċkejkna Rożanna ma kellhiex iddum wisq tferraħ, thenni u tfarraġ lil min kien hekk iħobbha li kien għoddu ġġennen warajha. Bħal warda tarja u friska li għadha kemm bexxqet għodu għodu, bintu kellha tidbiel, taqa' u tmut taħt l-isbaħ sema tar-rebbiegħa. Għalhekk kif jista' missierha ma jibkihiex, waqt li jitnieħed u jgħidilha kollu mnikket :

"Int kont l-għaxqa ta' ommok,
il-faraġ ta' missierek,
il-ġid kollu tad-dar!"

U tabilħaqq, bosta u bosta drabi, huma l-ulied li fil-familja jġibu l-ferħ u l-paċi, waqt li jżidu jsaħħu u jkattru r-rabta ta' bejn ir-raġel u l-mara. Mhux ta' b'xejn fl-imgħoddi, kif insibu saħansitra miktub fit-Testment il-Qadim, kienet magħduda bħala ħaġa ta' għajb dik li mara u raġel miżżewġin ma jkollhomx ulied! B'danakollu, issa li bintu kienet għalqet għajnejha darba għal dejjem, dar il-poeta sfat baħħ u xejn ma kien baqa' fiha xi jferrħu, xi jserrħu, xi jhennih. Xejn ma swielu 'l missierha jagħmel minn kollox biex jeħlisha minn dwiefer il-mewt :

"L-isbaħ għodod ta' mħabbti u mħabbet ommok
għalik, ja binti, ma swew xejn u tfarrku
quddiem l-għadu qalil tal-ġmiel ta' ħajtek,"

igħidilha, mbikki u qalbu maqsuma u mifnija bil-għali. Dawn il-versi jdommu fihom taħbit, ġuri, għali u niket li ma jitfissrux, għaliex biex issalva 'l uliedek tagħmel aktar milli tista' u tiflaħ, meta taf li huma, bħalma jistqarr wisq tajjeb il-poeta mġarrab, "biċċa minn ħajtek u minn ħajjet martek." Bħalissa qed jiġu f'moħħi, qisu l-bieraħ, iż-żewġ poeżijiet bit-Taljan, waħda jisimha "Pianto Antico" ta' Giosue Carducci, u l-oħra "Lacrymae" ta' Giuseppe Chiarini. It-tnejn sbieħ u kommoventi, ta' Chiarini iżjed minn ta' Carducci. B'danakollu, ebda waħda minnhom ma tisboq lil ta' Vassallo. Anzi nħossni żgur u ċert li "Binti" tigbor u tħaddan fiha għadd ikbar ta' preġji letterarji milli fihom dawn it-tnejn. Qabbluhom it-tliet flimkien bħalma għamilt jien, u taraw.

Intant, il-biki u l-ilfiq u l-għali tal-poeta tagħna għal bintu ma jiswewlux biex jerġa' jagħtiha l-ħajja kif kieku jixtieq, u lanqas ma jiflruttawlu t-tamiet li jkun bena u fassal fil-ħolma msaħħra ta' frugħatu.

''Kont inħobbok tassew u ħlift li mħabbti
nissokta nkattar, kull ma jmur, għalik :
ħlift li nagħmel minn kollox għall-ġid tiegħek,
għax l-isbaħ tamiet tiegħi kienu fik.
Imma d-dejr ta' tamieti u ta' xewqati
sibt li bnejtu fir-ramel :
hu ġġarraf minnufih
ma' l-ewwel żiffa riħ :
u jiena bqajt fil-ħolma ta' frugħati......''

Hekk jagħlaq u jtemm il-poeżija tiegħu ''Binti'' Karmenu Vassallo — poeżija li ma tistax ma tibqax għal din u għal kemm-il ġenerazzjoni oħra ta' warajha bħala dokument ħaj ta' fidi sħiħa f'Alla, ta' qima u għożża għaż-żwieġ Nisrani, ta' mħabba u għaqda bejn ir-raġel u martu, u ta' ġibda u ħerqa għan-nieqa fil-kenn u s-sliem tad-dar.

Għalkemm naf li stajt ġbidt inqas fit-tul, naf ukoll li kien baqagħli ħafna xi ngħid fuq dan il-poeta u m'għedtux. Ibda biex, barra miż-żewġ kotba ta' poeżiji ''Nirien'' u ''Kwiekeb ta' Qalbi'', Karmenu Vassallo kiteb u ħareġ għad-dawl ukoll ktieb ħafif ta' proża mżewqa jismu ''alla taż-żgħażagħ'' u ktejjeb ieħor ta' prosodija jismu ''Metrika Maltija'' li l-Professur Aquilina, fil-''Kelmtejn Qabel'' tiegħu, jirrikkmanda bil-qalb lil kull min iħoss ruħu mxejjer lejn il-Għanja Maltija sew bħala kittieb ta' poeżijiet u sew bħala qarrej. Barra minn dawn l-erba' kotba tiegħu, Vassallo qaleb ukoll mill-Ingliż għall-Malti r-rumanz famuż ta' Charles Dickens, ''A Tale of Two Cities'' — ''Ġrajja ta' Żewġt Ibliet''. Sadattant lanqas ma heda jikteb xi poeżijiet oħra ġodda li, għall-ġmiel u l-qawwa oriġinali tagħhom, mhux biss ma jagħmlux għajb lil ta' qabilhom, imma aktarx igħaddu-hom ukoll. ''Il-Għanja ta' Poeta tal-Bieraħ'', ''Issa li......'' u ''Tifkiriet Tfuliti'' li dehru f'*Il-Malti* ma' ''Il-Wied taż-Żebbuġ'', ''Il-Għeneb taz-Zija'', ''Unknown Island'' u oħrajn li dehru f'*Leħen il-Malti*, huma xi wħud minnhom. Fl-istess ħin, eluf ta' semmiegħa kienu semgħuh jaqra minn fuq ir-''Rediffusion'' sensiela ta' disa' taħditiet fuq ''Il-Malti u Ħajr Ġmielu''

u sensiela ta' taħditiet oħra fuq "Is-Salib Imqaddes fl-Arti". Sew il-waħda u kemm l-oħra miż-żewġ sensiliet kienu mhux biss ingħoġbu, imma qanqlu saħansitra lil għadd ta' ammiraturi tiegħu jfissru l-għoġba u l-għaxqa tagħhom f'diversi ġurnali tal-Gżira.

Madankollu, fuq kollox u qabel kollox, kienet u tibqa' l-poeżija tiegħu dik li tagħmel lil Karmenu Vassallo dak li hu, jiġifieri, bħalma kien stqarr u kiteb fl-"Afrique" ta' Frar 1939 ir-rumanzier u kittieb magħruf Franċiż ta' nisel Malti, M. Laurent Ropa, "wieħed minn dawk il-ftit li jogħlew fuq l-oħrajn u li jissejħu *genji*". U tabilħaqq, bħalma jżid igħd l-istess awtur. "il-ġmiel tal-poeżija oriġinali tiegħu, u l-ħeġġa tal-għaġeb ta' mħabbtu — dik imħabbtu fejn hemm jaħraq u jixgħel nar ta' xemx li ssibu biss fi ftit erwieħ magħżula — jagħmlu minn Karmenu Vassallo wieħed mill-aqwa poeti ta' żmienna : wieħed mill-aqwa poeti ta' Malta, u mhux ta' Malta biss!"